

A kisajátítás jogintézményének problematikája

Absztrakt

Előadó:

dr. Jani Péter

PhD hallgató

SZTE – ÁJTK

Agrárjogi és Környezetvédelmi Jogi Tanszék

Jogszabályhely: Polgári Törvénykönyv tervezete (2012), 5:43. § [Kisajátítás]

Konzulens:

Dr. Bobvos Pál

tanszékvezető egyetemi docens

SZTE – ÁJTK

Agrárjogi és Környezetvédelmi Jogi Tanszék

A 2012 februárjában közzétett új Polgári Törvénykönyv tervezete a polgári jogi és közigazgatási jogi elemeket egyaránt tartalmazó kisajátítás intézményét, az Ötödik Könyv (Dologi jog) Második Részében (A tulajdonjog) a tulajdonjog megszerzése címben helyezte el. Ezzel a kodifikáció szakított a hatályos Ptk.-val, amely a tulajdonjogról rendelkező Harmadik Részben, a köztulajdonra vonatkozó külön szabályok között rendelkezik a kisajátításról.

Ezzel az alapvető változással a Polgári Törvénykönyv is visszatért az 1945 előtti szemlélethez, amely a tulajdon védelmének, és a tulajdonjog közérdekből történő megszerzésének kényes egyensúlyán alapult. A tervezet feloldja a rendszerváltás óta fennálló kényszerű megoldást: az Alkotmány (illetve az új Alaptörvény) szellemében rendelkezik a kisajátításról, a tulajdonjog megszerzésének egyik speciális, eredeti eseteként.

A tervezet kimondja, hogy „kisajátítással ingatlan tulajdonjoga kivételesen, közérdekű célra, azonnali, teljes és feltétlen kártalanítás ellenében szerezhető meg”, majd a második bekezdésben hozzáteszi: „a kártalanítás nyújtására az köteles, aki a kisajátítás alapján a tulajdont megszerzi” [5:43. §]. A tervezet ezzel szinte teljes egészében átvette a korábbi, 2009-es kodifikáció szövegezését. A megoldás sajátos a magyar polgári dogmatikában, a kisajátítás fogalmának meghatározását követően ugyanis külön kiemelészt nyert – egy a 2009-es törvényjavaslatához benyújtott módosító indítvány révén – a kártalanításra kötelezett. A módosítás jelentőségét az adja, hogy ezáltal a Ptk.-ban is jól megragadhatóvá válik az, hogy kisajátítás révén nem csupán az állam (vagy az önkormányzat), hanem más is tulajdonjogot szerezhet. A Ptk. ezzel követi a kisajátítás részletes szabályait tartalmazó 2007. évi CXXIII. törvényt, amely kimondja: „kisajátítással ingatlan tulajdonjoga csak kivételesen vonható el, az e törvényben meghatározott közérdekű célból, feltételekkel és módon, teljes, azonnali és feltétlen kártalanítás mellett. Kisajátítást kérő lehet az állam, illetve a helyi önkormányzat, valamint az államon és a helyi önkormányzaton kívüli harmadik személy (a továbbiakban: harmadik személy), ha a 2. §-ban meghatározott közérdekű célt megvalósító tevékenységet lát el, vagy akit törvény az állam javára, saját nevében, kisajátítást kérőként való eljárásra kötelez” [1. § (1)-(2)]. A Ptk. rekodifikációját megelőzően született kisajátítási törvény szakított a magyar jogrendszerben a XIX. századi kodifikációktól élő szabállyal, miszerint kisajátítással magánszemély nem szerezhet tulajdont.

Az új Ptk. ezzel igazodik a demokratikus jogfejlődés által megkívánt szabályozási kerethez. A kontinentális Európa legtöbb államához hasonlóan „jogszabályi triász” rendelkezik a kisajátításról: az Alaptörvény [XIII. cikk (2)], a Polgári Törvénykönyv és a kisajátítási törvény. A három jogforrás által meghatározott kisajátítás-fogalom azonban nem fedi egymást teljesen: mindegyik definíció a jogintézmény más-más elemét domborítja ki, rámutatva ezzel annak problematikájára: a tulajdonjog korlátozásaként vagy egy tulajdonszerzési módként tekintünk rá elsősorban? A kérdés megfejtésének kulcsa – ahogy Eörsi Gyula fogalmaz Lányi Bertalan szavaival élve – „a tulajdon magánjogi és társadalmi elemeinek összhangzásba hozatalában keresendő¹.”

¹ EÖRSI GYULA: *A tulajdonjog fejlődése. A kapitalizmus tulajdonjoga*, Budapest, 1951, I. kötet, 266. p.